

Поняття життєвої компетентності особистості є одним із тих, що засвідчує складне і багатоаспектне явище у системі соціалізації людини, її освіти, навчання та виховання. Життєва компетентність охоплює у собі такі надбання особистості, як знання, вміння, навички, способи діяльності, розвинені можливості сприймання, розуміння та творчого використання матеріальних та духовних цінностей суспільства.

Новий предмет «Основи здоров'я» інваріантної складової навчального плану інтегрує знання з валеології та безпеки життєдіяльності і має на меті навчити школярів вести здоровий спосіб життя на основі життєвих навичок. Успішна реалізація програми інтегрованого предмета можлива лише на засадах активної співпраці, партнерства всіх учасників навчально-виховного процесу педагогів, учнів, сім'ї і громади та повноцінного методичного й матеріально-технічного забезпечення.

Однією з гострих проблем, яку слід розв'язати на шляху повного впровадження інтегрованого курсу «Основи здоров'я», є розвиток і підвищення якості підготовки й перепідготовки кадрів з урахуванням реальних суспільних потреб, оскільки не всі керівники навчальних закладів виявляють достатньо розуміння важливості цього предмету і, як наслідок, основи здоров'я навчають вчителі, які не мають відповідної фахової підготовки.

Таким чином, враховуючи все вищесказане, можна зробити певні висновки:

1. Формування здорового способу життя за допомогою освіти виокремлено як один з пріоритетних напрямків державної політики й розвитку освіти. Отже, виникла потреба в кардинальних змінах щодо вирішення зазначеного питання у державі в цілому і в системі загальної середньої освіти зокрема.

2. Із зміною вимог щодо вищої освіти у процесі переходу на європейські стандарти, можливо, виникла потреба у перебудові змісту освіти і в загальноосвітній школі. І оскільки процес виродження нації в Україні не зупинено, а здоров'я учнів залишається вкрай незадовільним, то, напевно, разом з перебудовою вищої ланки освіти, а, можливо, і змісту освіти середньої загальноосвітньої школи, повинна покращитися підготовка учнів до ведення здорового способу життя.

Розв'язання цих завдань, на наш погляд, сприяло б підвищенню рівня підготовки учнів до ведення здорового способу життя, покращанню їхнього здоров'я, підвищенню рівня працездатності і збільшенню тривалості життя, а в цілому – призупиненню процесу виродження нації.

Перелік використаної літератури:

1. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К. І. С., 2003. – С. 13 – 39.
2. Паніна Н. В. Українське суспільство 2000-2012 р.р.: соціологічний моніторинг / Н. В. Паніна. – К.: ТОВ «Видавництво Софія», 2012. – 170 с.
3. Яковлева В. А. Особливості негативного впливу навколишнього середовища на дитину, стан її здоров'я та безпеку життєдіяльності / В. А. Яковлева // Будівництво, матеріалознавство, машинобудування: наук.-техн. збірник: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Безпека життєдіяльності людини як умова сталого розвитку сучасного суспільства». – Дн-ськ: ІБФО, 2007. – С. 426 – 429.

ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПЕДІНСТИТУТІВ УРСР І ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

*Лук'яненко Олександр Вікторович
м. Полтава*

Анотація. Стаття подає аналіз стану здоров'я студентської молоді Полтави упродовж 1920-1930-х років. Подається опис відпусток за станом здоров'я, головних хвороб, кількість вагітних, які покидали навчання упродовж навчального року та тих, хто отримував від держави направлення на лікування у профілакторіях та санаторіях.

Ключові слова: повсякдення, УРСР, педінститути, здоров'я, студенти.

Під час з'ясування загального стану здоров'я молоді ми вдалися до контент-аналізу наказів директора по Полтавському педінституту упродовж 1931-1940-х рр. У середньому за цей період у виші щороку вчилася до півтисячі студентів на стаціонарному відділі. Кількість

відпусток, що підписувалися директорами закладу та підшивалися у категорії «за станом здоров'я» за передвоєнне десятиліття демонструвала значне зниження. Можемо припустити, що на початку 1930-х адміністрація не особливо прискіпливо вдавалася до перевірки підстав видачі відпусток. Свідченням цьому є високий показник довідок про відпустку «до видужання» – 75 у 1931 р. та 74 у 1932 р.

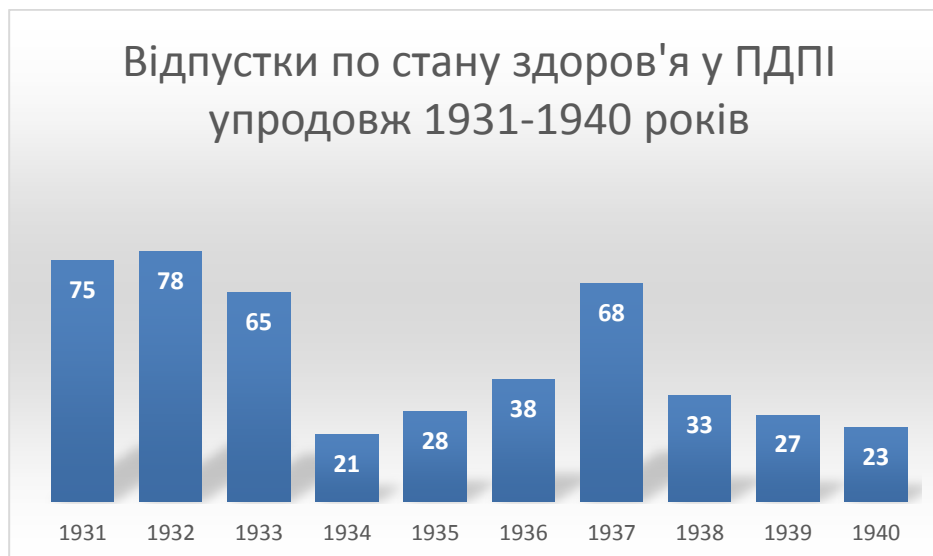

Табл. 1. Відпустки по стану здоров'я у ПДПІ упродовж 1931-1940 рр.

Достеменно невідомо, через які хвороби студенти пропускали заняття в інституті соціального виховання м. Полтави у 1931 р., бо у наказах директора хвороба не вказувалася. Єдиний випадок – це історія курсанта шкільного факультету М. Кулікова, який отримав відпустку для лікування в тубдиспансері [1, арк.112]. Це перший випадок фіксування цієї хвороби у студентській масі.

Упродовж 1932 р. із 74 відпусток 2 були видані на час проведення операції [2, арк.15]. Прикметно, що у цьому році почали відкрито писати про лікування від відкритих форм туберкульозу. Таких заяв було 4. Загострення хвороби припало на весну, бо відпустку видавали в основному на період з 1 березня по 1 травня. Серед хворих були двоє студентів I курсу (Каленчук з агро-біологічного відділу [2, арк.36] та А. Уманська з дошкільного відділу [2, арк.42]. А студентці III курсу дошкільного відділу Ользі Павловій відпустку, видану восени у зв'язку з туберкульозом легень, продовжили до кінця весни, які і її колезі з II курсу соціально-економічного відділу [2, арк.37]). Зауважимо, що найбільше вражає те, що відкрита форма туберкульозу була виявлена у молоді, що вчилася на I курсі. Вступаючи до навчального закладу, всі вони пред'являли довідки про стан здоров'я. У жодному з опрацьованих нами документів не значилося про те, що абітурієнти не могли вчитися у колективі через туберкульоз. Постає питання чи то компетенцію лікаря. Що було причиною брехливої довідки: незнання? Корупція? Фальсифікація самим студентом? Мала значимість такого документу для набору контингенту будь-якою ціною для вишу? У 1932 р. уперше окремо стали видавати відпустки за станом здоров'я через вагітність (4 дівчини отримали їх того року). Термін таких відпусток коливався від 3 до 9 місяців.

У 1933 р. кількість відпусток, виданих директором ІСВ, знизилася на 27% – до 53 на рік. На операцію лягла 1 людина. Інтерес становить формулювання «надати відпустку у зв'язку з тяжкою хронічною хворобою». Таких наказів було 26% (14 студентів). Вважаємо, що під цю розмиту групу могли підводити студентів із сільської місцевості, які зазнали голодного лихоліття. Підтвердженням цьому є те, що із 1932 р. у довідках всі інші хронічні захворювання суворо ідентифікувалися. Наприклад, у 1933 р. із 53 хворих 3 студенти мали ускладнення хвороби легень (туберкульоз) як М. Хорунженко та 2 (як то С. Гонікштейн) – ускладнення нервової хвороби (невроз) [3, арк.35зв], а третьокурсниця Г. Охотікова через порок серця отримала відпустку на лікування в Одеському кардіологічному інституті [3, арк.37зв]. У 1933 р. уперше почали фіксувати відпустку для поправлення здоров'я на курорті: 9 молодих освітян отримали направлення від комсомолу. Не рівні трималася кількість відпусток через вагітність – 3.

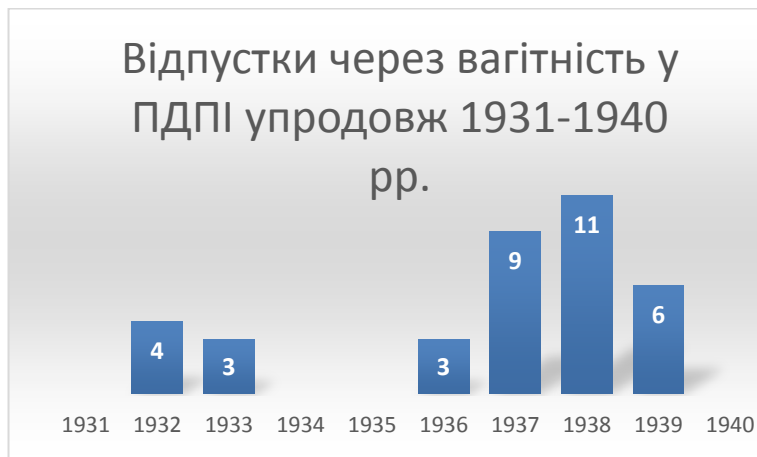

Табл. 2. Відпустки через вагітність у ПДПІ упродовж 1931-1940 рр.

У 1934 р. кількість відпусток за станом здоров'я драматично падає до 18. Звісно, що стан здоров'я молоді не покращився. Це вкотре наводить на думку, що високий показник «хворих» у 1931-1933 рр. був пов'язаний із виснаженням організму через голод, бо після років голодомору кількість тих, хто просив офіційного звільнення від навчання у дирекції не перевищував 59, в основному тримаючись у діапазоні 20-35 на рік. У 1934 р. втричі впала й кількість направлених до будинків відпочинку (до трьох осіб).

У 1935 р. кількість довідок про незадовільний стан здоров'я упала до 26, і лише 2 студентів того року поїхали на курортне лікування. Попри значне зниження рівня хворих, тим не менше, складно визначити точну кількість тих, хто дійсно мав проблеми, бо практика фальсифікування була жива. Так, студент II курсу біохімічного факультету П. Телешик упродовж року упевнено і вдало підробляв довідки міської поліклініки про стан здоров'я, за що й отримав догану від дирекції вишу [4, арк.23].

Табл. 3. Відпустки на курортне лікування у ПДПІ упродовж 1931-1940 рр.

Наступного 1936 р. 35 вихованців Полтавського інституту соціального виховання не відвідували навчального закладу тривалий період через хвороби. З них особливо вирізнялося надання річної відпустки 7 студентам (один із них – студент II курсу фізмату Д. Редько був направлений до тубдиспансеру з відкритою формою туберкульозу [5, арк.127]. Нами помічена нова практика відрахування 7 студентів вишу із правом поновлення через від'їзд на довготермінове лікування. Кількість студенток при надії трималася у межах 3 на рік.

У 1937 р. показник пропусків занять через хворобу зріс у 1,7 рази і досяг 59. Зросла у три рази у порівнянні з попереднім роком і кількість відпусток через вагітність (9 студенток полишили навчання на 4 місяці). Нажаль, встановити причину такого різкого збільшення числа хворих за рік важко. Документи не зберегли фіксації причин звільнення та назв захворювань. Однак, зважаючи на політичні події у 1937 р., пов'язані з чисткою у партії, можна припустити, що багато студентів брали такі відпустки аби «пересидіти» гоніння (в інституті соціального виховання у Полтаві того року не жаліли колишніх дворян, дітей розкуркулених, священників та офіцерів). На користь таких здогадок свідчить різке падіння рівня захворювань у 2,8 рази – до 21

– наступного 1938 р.

Продовжувала зростати й кількість молодих мам: серед студенток вищого навчального закладу їх було вже 11. Натомість кількість путівок на курортне лікування була мізерною. Того року лише вихованка I курсу учительського інституту Лимарівна змогла поїхати на місячну рекреацію з 20 жовтня по 20 листопада [6, арк.38].

Уже 1939 р. на курорті відпочило 3 молодих освітян. Разом із зростанням державної допомоги зменшувалася кількість хворих. За весь рік лише 18 студентів попросили відсторонити їх від навчання через недуги. Майже вдвічі менше стало й тих, хто ішов у декретну відпустку 6.

У передвоєнний 1940 р. жодна дівчина не покинула вишу через очікування поповнення у родині. Не було й надано відпусток на лікування на курорти чи у будинки відпочинку. Рівень захворюваності тримався середнього – показника у 23 заяви на рік. Стає звичною процедурою проводити медогляд жителів студентських гуртожитків на початку нового календарного року у січні. Процедура так званої санітарної обробки у цей період стає обов'язковою з огляду від'їзду молоді на зимові свята додому до села. По поверненню в Полтаву студентів піддавали санобробці разом із речами: постільною білизною та навіть продуктами, привезеними з дому. Встановлюються гігієнічні нормативи щодо провітрювання один раз на 15 днів матраців та ковдр провітрювати, а постільна білизна мала змінюватися один раз на декаду [7, арк.2]. Посилюється й організація медичного забезпечення освітян. У вересні 1940 р. нарешті було упорядковано графік роботи інститутського медпункту. Щобудня з 12 до 14 години черговий лікар займався санітарною роботою, яка полягала у санобстеженні гуртожитків, аудиторій та дворів вишу. Щоденний прийом у медпункті тривав три години з 14-00. Опісля, з 17 до 19 години, лікар відвідував хворих. Тоді ж відбувалися й заняття на курсах медичних сестер Червоного хреста при Полтавському ІСВ [7, арк.74]. Однак, через брак коштів на оплату роботи лікаря цей графік був змінений у бік скорочення робочих годин у грудні того ж року. Відвідування хворих на дому тривало уже не дві, а півтори години із 17 до 18-30. Так само на півгодини менше стали витрачати на перевірку санітарного стану приміщень (із 13 до 14-30). Прийом пацієнтів з числа освітян був розбитий на дві частини: з 12 до 13 та з 14-30 до 17 щодня [7, арк.112зв].

Таким чином ми бачимо поступове покращення системи охорони здоров'я у стінах педагогічного інституту. Однак, залишається питання: чи зростала разом із державним піклуванням і самосвідомість студентів?

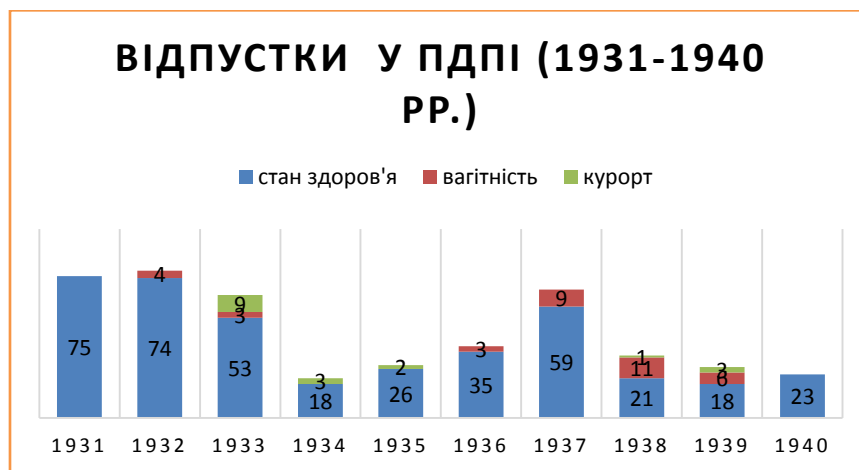

Табл. 4. Відпустки у ПДПІ (1931-1940 рр.)

Перелік використаної літератури:

1. Архів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (далі – АНПУ), спр. Накази директора з особового складу. 1 січня – 27 грудня 1931 року.
2. АПНПУ, спр. Накази директора з особового складу. 1 січня – 28 грудня 1932 року.
3. АПНПУ, спр. Накази директора з особового складу. 4 січня – 29 грудня 1933 року.
4. АПНПУ, спр. Накази директора з особового складу. 2 січня – 30 грудня 1935 року.
5. АПНПУ, спр. Накази директора з особового складу. 2 січня – 27 грудня 1936 року.
6. АПНПУ, спр. Накази директора з особового складу. 2 січня – 23 грудня 1938 року.
7. АПНПУ, спр. Накази директора з особового складу. 3 січня – 31 грудня 1940 року.